

АКТУАЛЬНА НАУКОВА ТЕМАТИКА
журналу «Право України»
на 2015 р.

- ◆ Тріада європейських цінностей —
верховенство права, демократія, права людини —
як основа українського конституційного ладу
(частина третя: права людини)
- ◆ Судове право: перспективи розвитку
- ◆ Державна влада в Україні:
проблеми ефективності функціонування
- ◆ Закон України «Про очищення влади»:
актуальні питання і проблеми
- ◆ Інститут прокуратури в Україні:
актуальні питання реформування
- ◆ Імплементация Угоди про асоціацію між Україною
та Європейським Союзом: реалії та перспективи
- ◆ Заочне кримінальне провадження в Україні:
актуальні питання
- ◆ Інститут адвокатури в Україні:
актуальні питання реформування
- ◆ Антикорупційне законодавство України:
актуальні питання застосування
- ◆ Доктринальні проблеми екологічного, аграрного
та господарського права
- ◆ Кримінально-правова і кримінологічна доктрини
в Україні
- ◆ Кримінально-процесуальна доктрина в Україні

код екземпляра 829342

ПРАВО

ЮРИДИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

України

Науково-практичне фахове видання

Засноване у 1922 році

Видається щомісячно

Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія KB № 17414-6184ПР

Передплатний індекс: 74424

Адреса редакційної колегії:
04107, м. Київ
вул. Багговутівська, 17-21
Тел.: 0 (44) 537-51-00

Головний редактор:
Святоцький О. Д.,
доктор юридичних наук,
професор,
академік НАПрН України

E-mail: info@pravoua.com.ua

ЮРИДИЧНИЙ ЖУРНАЛ «ПРАВО УКРАЇНИ» внесено до:

- Переліку фахових видань у галузі юридичних наук
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 15 квітня 2014 року № 455);
- Міжнародної наукометричної бази даних
«EBSCO Publishing, Inc.» (США)
(Ліцензійна угода від 16 травня 2013 року);
- Міжнародної наукометричної бази даних
«Index Copernicus International» (Польща)
(листопад 2014 року).

ЗАСНОВНИКИ ЖУРНАЛУ

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Конституційний Суд України
Верховний Суд України
Вищий господарський суд України
Генеральна прокуратура України
Міністерство юстиції України
Спілка адвокатів України

ВИДАВЕЦЬ

© Редакція журналу «Право України»

11/2014

эффективной судебной системы, способной предоставить надлежащие условия для реализации лицом своего права на справедливый суд.

Ключевые слова: суд, судебная система, судебная реформа, системность трансформации в судебной системе, составляющие эффективной судебной системы.

Moskvych L. On System Measures of Judicial Reform

Annotation. Given the interpretation of nature of judicial system the author substantiates the need of systematic measures of judicial reform. Four key components of effective judicial system are as follows: 1) the optimal model of judiciary; 2) fair judicial procedure; 3) reasonable personnel policy; 4) efficient judicial administration. Drawbacks in the modern judicial system are analyzed under the above approaches and the author provides the way of their elimination. The author stresses that one of the reasons for inefficient judicial reforms in Ukraine is lack of their grounding – scientific systematic analysis of functioning judicial system. Meanwhile, science is able to offer proponents of judicial reform the systematic vision of changes which due to their scientific reasoning have greater success potential, that is the effect – building a truly effective judicial system, able to provide relevant conditions for a person to realize her right to fair trial.

Key words: court, judicial system, judicial reform, systematic transformation in the judiciary, components of effective judicial system.

АДВОКАТУРА ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Т. ВІЛЬЧИК

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри організації судових
та правоохоронних органів
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)*

Держава перебуває на етапі формування нового правового обґрунтування діяльності адвокатури, яка за час свого існування отримала велику значущість. Зафіксувавши в ст. 59 Конституції України волю народу, гарантувавши кожному право на отримання правової допомоги, прийнявши Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», держава істотно розширила офіційне визнання сфери дії адвокатури та її вихід за рамки судової системи, підвищивши соціальний статус у суспільстві, визнавши її інститутом. Разом із тим багато питань функціонування цього правозахисного інституту залишається невирішеними. В Україні тривають дискусії з приводу визначення юридичної природи адвокатури, в тому числі як інституту громадянського суспільства.

Питання правового статусу інституту адвокатури та його взаємовідносини з органами держаної влади та громадянського суспільства тою чи іншою мірою розглядалися у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Деяким аспектам цієї проблематики присвячували свої праці, зокрема: О. Бойков, Т. Варфоломеева, Є. Васьковський, М. Видря, О. Воронов, О. Галога-

нов, І. Гловацький, С. Гончаренко, О. Деханов, А. Козьмініх, А. Кучерена, С. Лібанова, Р. Мельніченко, С. Сафулько, Ю. Стецовський, О. Святоцький, Л. Тацій, П. Хотенець, Д. Фіолевський, І. Яртіх, О. Яновська та ін. Втім, по-перше, більшість досліджень було проведено до прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (2012); по-друге, і досі багато питань залишається невирішеними та потребують наукового дослідження. Зазначене обумовлює мету цієї статті – визначення юридичної природи інституту адвокатури та її правової цінності для побудови громадянського суспільства і правової держави в Україні.

Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні виходить із розуміння громадянського суспільства та його інституцій як такого стану суспільства, в якому вільно реалізуються основоположні права і свободи людини та громадянина через різноманітні форми публічної громадської активності й самоорганізації. У юридичному розумінні громадянське суспільство виникає у міру інституціоналізації сфери приватних інтересів через законодавче визнання суб'єктивних прав

індивідів. Цей процес супроводжується зростанням потреби громадян і їх організацій в юридичній допомозі, що надається професіоналами. Тим самим юридичні передумови і чинники інституціоналізації громадянського суспільства у ряді випадків виступають і в ролі чинників, що сприяють становленню адвокатури [1, 14–15].

Адвокатура є комплексним проявом як державного, так і суспільного інтересу, оскільки саме через адвокатуру і завдяки їй правова держава реалізує можливість забезпечення своїм громадянам їхніх прав і свобод. Діяльність адвокатів, з одного боку, має конституційно обумовлений державно значущий характер, а з другого, — адвокати повинні бути максимально незалежні від держави, щоб ефективно захищати громадян і юридичних осіб від адміністративного свавілля. Адвокатура — унікальне юридичне явище, єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і при цьому не є державним органом, а, навпаки, є незалежним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності (ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Місце адвокатури в суспільстві визначається через взаємодію адвокатури та держави. Перш за все воно обумовлено тим, що, з одного боку, адвокат може виступати і захисником посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представляти їх інтереси в судочинстві, а з другого — адвокатура може виступати і захисником інтересів громадянського суспільства. Крім того, сутністю інституту адвокатури є те, що одночасно він є невід'ємною частиною

судової системи, інституту держави. Незалежна судова система може бути створена лише за наявності дійсно незалежної адвокатури. Як слушно зауважує С. Прилуцький, саме адвокатура має бути надійною опорою судової влади та правосуддя [2, 240].

Необхідність діяльності адвокатури визнається державою, що підтверджується конституційним регулюванням її діяльності: прямим (ст. 59); та пов'язаним із діяльністю судової системи та правоохоронних органів (ст. 3, ст. 29 частини 4, 55, 129 п. 6 та ін.). Конституційне визначення адвокатури і її функцій надано у ст. 59 Конституції України: «Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура». І хоча у Конституції України правовий статус адвокатури, на жаль, не визначено, але з окреслених у ній завдань адвокатури можна дійти висновку, що адвокатура є одним із інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без здійснення яких функціонування цієї системи неможливе. Незважаючи на те, що адвокатура не належить до системи органів державної влади та місцевого самоврядування, завдання, покладені на неї, мають державне значення і відображають публічний інтерес суспільства. Суспільство, і навіть держава, на сторожі законних інтересів яких стоїть адвокатура і адвокати, які захищають громадян від порушення їх конституційних прав чиновниками, гостро потребує інституту адвокатури, що підтверджено ходом історії. На думку авторів підручника «Теорія адвокатури», держава в цілому, як інститут суспільства, зацікавлена у своєму розвитку та потребує сильного інституту адвокатури для самозбереження. Таким чином, адвокатура є необхідним засо-

бом порятунку держави від природних процесів внутрішнього розкладу. Держава потребує адвокатури, саме вона докладає зусиль, щоб адвокатура існувала [3, 243]. Представництво адвокатом інтересів громадян у конституційному, кримінальному, адміністративному та цивільному судочинстві спрямоване не тільки на задоволення інтересів приватної особи, а й на забезпечення принципу змагальності судового процесу, досягнення істини, охорону прав громадян і, тим самим — на створення демократичної правової держави, проголошеної Конституцією України, що принципово як для суспільства, так і для держави. Отже, захист прав людини і громадянина — саме для цього створена адвокатура — набуває значення найважливішої публічної функції в державі, яка оголосила себе правовою.

Перспективи розвитку громадянського суспільства та правової держави в Україні пов'язані, зокрема, й з перспективами розвитку адвокатури. У Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні адвокатура не згадується як елемент громадянського суспільства, але як правозахисний інститут здатна, на нашу думку, ефективно виконувати низку заходів, визначених у неї, зокрема реалізацію функцій громадського професійно-правового незалежного нагляду за відправленням правосуддя, діяльністю виконавчої влади у сфері забезпечення конституційних прав і свобод та участі у законотворчій діяльності. На думку В. Святоцької, як історична цінність адвокатура є системоутворюючим елементом сучасного громадянського суспільства та правової держави [4, 8]. Як зазначає Г. Резник, громадянське суспільство гостро потребує знавців права — людей, які б не перебували на службі у держави та надавали профе-

сійну юридичну допомогу членам цього суспільства, здійснювали від імені громадянського суспільства публічний правовий контроль за владою [5, 11]. Громадянському суспільству необхідний спеціальний вид праці — вивчення права, уміння застосувати право відповідно до встановлених у цьому суспільстві й державі правил. У громадянському суспільстві цим видом праці займається адвокатська корпорація [3]. Т. Варфоломеева та С. Гончаренко стверджують, що адвокатура, не будучи складовою жодною з гілок державної влади відповідно до ст. 6 Конституції України, має відігравати роль «дружнього посередника» між державою та (або) іншими суб'єктами права у громадянському суспільстві [6, 7].

Законодавство більшості країн Європейського Союзу по-різному визначає питання правової природи адвокатури та її належність до громадянського суспільства. Так, місце адвокатури у правовій системі Литви визначається як незалежна частина правової системи держави (ст. 2 Закону про адвокатуру Литви). Адвокатура у Латвії є невід'ємною частиною правосуддя і думки цього органу повинні враховуватись усіма державними установами. Адвокатура Естонії є публічно-правовою юридичною особою, професійним об'єднанням адвокатів, метою якої є надання юридичних послуг у приватних і публічних інтересах, а також захист професійних прав адвокатів (ст. 2 Закону про адвокатуру Естонії).

Значну увагу питанням правової регламентації статусу адвоката приділено у законодавстві Болгарії, в якому адвокатська діяльність прирівняна до діяльності суддів і до того ж адвокатам надано право ініціювати дисциплінарне переслідування порушників його професійних прав. Так, відповідно до Закону Болгарії про адвокатуру адво-

кат користується рівною повагою з судьями, і з ним здійснюється така ж взаємодія, як між суддею та юрисдикційними, адміністративними та іншими органами країни (ч. 1 ст. 10).

Нормативними актами Сполучених Штатів Америки та Англії поняття та сутність адвокатури не визначається. В Англії доктринальне тлумачення її суті зводиться до того, що вона слугує зміцненню режиму «панування права», захисту прав людини. Законодавство Франції розглядає адвокатуру як ліберальну незалежну професію. Поняття адвокатури в Німеччині визначається Федеральним положенням про адвокатуру як *незалежна організація у системі правосуддя*, а адвокати як вільні підприємці.

Законодавці Російської Федерації, Вірменії та Молдови у відповідних законах визначили організаційну форму адвокатури як інституту громадянського суспільства, що по суті відповідає належності її до інституту публічного права. А у законодавчих актах щодо адвокатури Німеччини та Іспанії прямо записано, що адвокатура є *інститутом публічного права*.

Питання належності адвокатури до громадянського суспільства у науковій літературі, у працях вітчизняних та зарубіжних вчених визначається по-різному. При цьому якщо більшість вітчизняних вчених у наукових працях останніх років вважає, що адвокатура є інститутом громадянського суспільства, то у наукових дослідженнях зарубіжних авторів існують діаметрально протилежні думки з цього приводу.

У своєму монографічному дослідженні О. Святоцький зазначає, що адвокатура є *«автономною громадською організацією»* [7, 174]. На думку Л. Тацій, адвокатура вважається *інститутом громадянського суспільства*, який є не лише об'єднанням професіо-

налів-юристів, а й правозахисною інституцією [8, 5].

А. Козьмініх визначає адвокатуру як *незалежний інститут громадянського суспільства, публічну корпорацію професійних юристів*, покликану брати участь у здійсненні правосуддя і надавати на професійній основі кваліфіковану правову допомогу, виконуючи покладену на неї публічно-правову функцію — контроль за дотриманням державою гарантій прав і свобод людини та громадянина. Адвокатура — своєрідний «буфер», що балансує інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави [9, 3].

Аналогічну думку висловлює і Н. Обловацька, яка вважає, що адвокатура України є *публічно-правовим інститутом громадянського суспільства*, який покликаний захищати та представляти інтереси не тільки окремих осіб, а й всього суспільства в цілому. Тобто цей інститут існує та розвивається для захисту індивідуальних і суспільних благ [10, 39].

С. Прилуцький обґрунтовує думку про те, що адвокатура як *незалежний правозахисний інститут громадянського суспільства* сприяє рівновазі між суспільством та державою [2, 237].

Деякі російські автори підтримують визначення у законодавстві Російської Федерації місця адвокатури як інституту громадянського суспільства, а деякі — вважають це помилкою. Так, Г. Мірзоев вважає, що відсутня нормативна база для юридичного визнання адвокатури інститутом громадянського суспільства, який захищає його права, а загальновизнані історичні судження про адвоката як громадського діяча, уповноваженого самим суспільством і державою представляти громадські інтереси, потребують переосмислення [11, 63].

Протилежної думки дотримується О. Галоганов, який розглядає адвокатуру як *незалежний самоврядний пра-*

ввозахисний інститут громадянського суспільства, основне призначення якого — захист інтересів суспільства і кожного його члена окремо через надання кваліфікованої правової допомоги [12, 83–85].

Л. Демидова і В. Сергеев вважають, що адвокати завжди відносили себе до структур *громадянського суспільства*, маючи при цьому на увазі, що служіння праву як гуманістичному явищу і громадянському суспільству є основним, умовно кажучи, стратегічним завданням адвокатури [13, 37].

На думку інших вчених, твердження, що адвокатура — це інститут громадянського суспільства, є помилкою, в полоні якого знаходяться не тільки більшість вчених, а й самі адвокати. Громадянське суспільство призначене для внутрішнього контролю над державою, але воно здійснює його в державі, як правило, у формі конфлікту. Тобто громадянське суспільство протистоїть державі. Зовні діяльність адвокатів так само має щодо держави, як правило, конфліктний характер. Однак основи цього конфлікту в адвоката і громадянського суспільства різні. Якщо у громадянського суспільства — порушення державою суспільних інтересів, то в адвоката — порушення інтересу приватного [14, 31]. Погоджуючись з тим, що з соціально-правових позицій адвокатура є дуже складним правовим явищем, що, зокрема, обумовлюється поєднанням публічних інтересів з автономною побудовою адвокатури як правозахисного інституту та діяльності адвоката, пов'язаної з волею довірителя при вирішенні певних питань, повністю такої думки ми не поділяємо. Адвокатура є одним із важливих інститутів правової системи демократичної держави, що виконує завдання, без здійснення яких функціонування цієї системи є неможливим. У діяльності

адвокатури існує сполучення приватного та суспільного інтересів — адвокатура України є публічно-правовим інститутом, який покликаний захищати та представляти інтереси не тільки окремих осіб, а й всього суспільства в цілому, у чому й полягає його специфічна суть. І саме у цьому сенсі адвокатура та держава не можуть протистояти один одному, а їх взаємовідносини повинні бути партнерськими.

Ми підтримуємо думку тих вчених, які вважають, що адвокатура не може розглядатися ні як суспільне, ні як добровільне об'єднання [1, 17]. Громадська складова інституту громадянського суспільства полягає в тому, що вхід у цей інститут є вільним. Приєднатися ж до адвокатури так просто неможливо. Необхідно подолати певні цензи: освітній, екзаменаційний, фінансовий тощо. Не притаманна адвокатури й добровільність — організаторського самоврядування побудовані на принципі обов'язкового членства. Складність і парадоксальність інституту адвокатури полягає в скріпленні та стабілізації внутрішньоспільських зв'язків, — зазначає Н. Андріанов. Тому особливе значення має збереження незалежності адвокатури не тільки від держави, а й від громадянського суспільства, а у власне адвокатської діяльності — також і від органів адвокатського самоврядування [1, 18].

На підставі специфічних ознак, яким має відповідати громадянське суспільство, адвокатура не може бути віднесена до його інститутів. Діяльність адвокатури вимагає незалежності не лише від держави, а й від самого громадянського суспільства. Крім того, адвокатура може стати на захист інтересів як держави, так і громадянського суспільства. Адвокатура має принципові відмінності від системи громадських організацій, що дозволяють стверджувати,

що саме адвокатура є захисником не тільки адвокатів, а й громадянського суспільства від порушення конституційних прав і свобод з боку державних органів (організацій та їх членів).

Вважаємо, що адвокатура та органи державної влади здатні сформувати такі правові моделі консолідації, при яких розширювалися б можливості побудови громадянського суспільства і правової держави. На нашу думку, проблема ефективності діяльності адвокатури, як правозахисного інституту і частини правової системи держави, може бути конкретизована як проблема виявлення оптимальних меж, які полягають між необхідністю забезпечити конституційно закріпленій державно значущий характер діяльності адвокатури, з одного боку, і вимогою незалежності адвокатури від держави, з другого, що забезпечить дієвий захист прав громадян та юридичних осіб від адміністративного свавілля. У нинішніх умовах становлення правової держави в Україні, як слушно зауважує С. Прилуцький, — однією із важливих об'єднуючих ланок між громадянським суспільством та державою має стати адвокатура. І в цьому аспекті вона вбачається як цілісне, організаційно самостійне та самоврядне об'єднання професійних юристів зі статусом адвоката. Водночас незалежність адвокатури від держави має бути ключовим принципом цього правозахисного інституту [2, 22]. О. Яновська, характеризуючи взаємовідносини адвокатури і держави, зазначає, що вони мають бути унормовані щодо їх обов'язків одне до одного крізь призму взаємовідносин держави та існуючих елементів громадянського суспільства, а також нормативне регулювання створення і діяльності самоврядної, автономної від держави організації адвокатів [15, 48–51].

Адвокатура як правозахисний інститут може виступати захисником громадянського суспільства у взаєми-

нах з державою і владою, покликана здійснювати від імені громадянського суспільства публічний правовий контроль за владою. Але, визнаючи за адвокатурою цю функцію, необхідно мати на увазі не судовий захист, оскільки судова влада є окремою гілкою державної влади, а інший механізм, здатний забезпечувати рівновагу між громадянським суспільством і державою. Одним із таких механізмів, на думку С. Деханова, є парламент, який покликаний відкрито, справедливо і мирно усувати всі можливі розбіжності, що формуються в рамках громадянського суспільства, будучи певним стрижнем для громадянського суспільства і держави. Представники адвокатури повинні мати практичну можливість законодавчим шляхом впливати на процеси побудови та зміцнення громадянського суспільства та стежити за тим, щоб державні інститути не порушували конституційно закріплені межі державної діяльності [16, 17].

Проведений аналіз системних зв'язків адвокатури, громадянського суспільства і держави дає нам можливість дійти висновку, що на підставі правової природи адвокатури і специфічних ознак, яким має відповідати громадянське суспільство, адвокатура не може бути віднесена до його інститутів. Діяльність адвокатури вимагає незалежності не лише від держави, а й від самого громадянського суспільства. Адвокатура може стати на захист інтересів як держави, так і громадянського суспільства. У законодавстві України адвокатура має бути визначена як незалежний самоврядний правозахисний інститут, на який держава покладає найважливіші функції захисту прав та законних інтересів людини. Саме адвокатуру можна визнати історично сформованим інститутом, що забезпечує гармонійне формування таких феноменів, як правова держава і громадянське суспільство.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Андриянов Н. В. Гражданское общество как среда институционализации адвокатуры : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. — СПб., 2006. — 24 с.
2. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.10. — К., 2013. — 35 с.
3. Воробьев А. В., Поляков А. В., Тихонравов Ю. В. Теория адвокатуры. — М., 2002. — 496 с.
4. Святоцька В. О. Институт адвокатуры: становлення та розвиток : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. — Л., 2010. — 17 с.
5. Резник Г. М. Неопределенностью закона кто-то обязательно воспользуется, чтобы извратить его действительный смысл // Адвокат. — 2004. — № 11. — С. 10–14.
6. Варфоломеева Т. В., Гончаренко С. В. Научно-практичний коментар до Закону України «Про адвокатуру». Законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність. — К., 2003. — 430 с.
7. Святоцький О. Д. Адвокатура у юридичному механізмі захисту прав громадян (історико-правове дослідження) : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.10. — К., 1994. — 307 с.
8. Тацій Л. В. Юридична природа адвокатури в системі захисту прав та свобод людини та громадянина : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. — Х., 2008. — 17 с.
9. Козьмінюх А. В. Роль інституту адвокатури в реалізації правозахисної функції громадянського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02. — О., 2008. — 17 с.
10. Обловацька Н. О. Адвокатура — інститут громадянського суспільства // Адвокат. — 2011. — № 10 (133). — С. 37–40.
11. Мирзоев Г. Б. Правоохранительная деятельность государства и вопросы общественного контроля. — М., 2007.
12. Галоганов А. П. Правовой статус адвокатуры: российская законодательная модель и конституционные принципы обеспечения прав человека : моногр. — М., 2011. — 520 с.
13. Адвокатура в России : учеб. под. ред. проф. Л. А. Демидовой, В. И. Сергеева. — М., 2004. — 171 с.
14. Мельниченко Р. Г. Адвокатура и гражданское общество // Гражданское общество в России и за рубежом. — 2011. — № 2. — С. 30–31.
15. Яновська О. Система гарантій адвокатської діяльності — крок до громадянського суспільства // Право України. — 1996. — № 5. — С. 48–51.
16. Деханов С. А. Адвокатура, гражданское общество, государство // Адвокат. — 2004. — 12 дек. — С. 15–19.

REFERENCES

1. Andriyanov N. V. Grazhdanskoe obshchestvo kak sreda institutsionalizatsii advokatury [Civil Society as Sphere for the Bar Institutionalization], Saint Petersburg, 2006, 24 p.
2. Prylutskyi S. V. Sudova vlada v umovakh formuvannia hromadianskoho suspilstva ta pravovoi derzhavy v ukraini [Judicial Authority in Civil Society and Legal State Formation in Ukraine], Kyiv, 2013, 35 p.
3. Vorobev A. V., Polyakov A. V., Tikhonravov Yu. V. Teoriya advokatury [Theory of Advocacy], Moscow, 2002, 496 p.
4. Sviatotska V. O. Instytut advokatury: stanovlennia ta rozvytok [Institute of Bar: Establishment and Development], Lviv, 2010, 17 p.
5. Reznik G. M. Neopredelennostyu zakona kto-to obyazatelno vospolzuesya, chtoby izvratit ego deystvitelnyy smysl [Ambiguity of Law is Certain to be Used to Pervert Its True Sense], *Advokat*, 2004, no. 11, pp. 10–14.
6. Varfolomeieva T. V., Honcharenko S. V. Nauchno-praktychnyi komentar do Zakonu Ukrainy «Pro advokaturu». Zakonodavstvo pro advokaturu ta advokatsku diialnist [Theoretical and Practical Commentary to the Law of Ukraine «On the Bar». Legislation on Bar and Advocacy], Kyiv, 2003, 430 p.
7. Sviatotskyi O. D. Advokatura u iurydychnomu mekhanizmi zakhystu prav hromadian (istoryko-pravove doslidzhennia) [The Bar in Legal Mechanism of Citizens' Rights Protection (Historical and Legal Study)], Kyiv, 1994, 307 p.
8. Tatsii L. V. Yurydychna pryroda advokatury v syctemi zakhystu prav ta svobod liudyny ta hromadianyna [Legal Nature of Advocacy in the System of Protection of Rights and Freedoms of a Man and Citizen], Kharkiv, 2008, 17 p.
9. Kozminykh A. V. Rol instytutu advokatury v realizatsii pravozakhysnoi funksii hromadianskoho suspilstva [Role of Institute of the Bar in Performance of Protection Function of Civil Society], Odesa, 2008, 17 p.
10. Oblovatska N. O. Advokatura — instytut hromadianskoho suspilstva [The Bar as an Institute of Civil Society], *Advokat*, 2011, no. 10 (133), pp. 37–40.
11. Mirzoev G. B. Pravookhranitel'naya deyatelnost gosudarstva i voprosy obshchestvennogo kontrolya [Law-Enforcement Activities of the State and Issues of Public Control], Moscow, 2007.

12. Galoganov A. P. Pravovoy status advokatury: rossiyskaya zakonodatel'naya model i konstitutsionnye printsipy obespecheniya prav cheloveka [Legal Status of the Bar: Russian Legislative Model and Constitutional Principles of Human Rights Guarantees], Moscow, 2011, 520 p.
13. Advokatura v Rossii [The Bar in Russia], Moscow, 2004, 171 p.
14. Melnichenko R. G. Advokatura i grazhdanskoe obshchestvo [The Bar and Civil Society], *Grazhdanskoe obshchestvo v Rossii i za rubezhom*, 2011, no. 2, pp. 30–31.
15. Yanovska O. Systema harantii advokatskoi diialnosti — krok do hromadianskoho suspilstva [System of Guarantees of Advocacy — a Step to Civil Society], *Pravo Ukrainy*, 1996, no. 5, pp. 48–51.
16. Dekhanov S. A. Advokatura, grazhdanskoe obshchestvo, gosudarstvo [The Bar, Civil Society and State], *Advokat*, 2004, 12 dekabrya, pp. 15–19.

Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі

Анотація. У статті розглядаються питання правового статусу інституту адвокатури та його взаємовідносини з органами державної влади та громадянського суспільства. Зроблено висновок, що адвокатура не може бути віднесена до інститутів громадянського суспільства. Адвокатура може стати на захист інтересів як держави, так і громадянського суспільства. Діяльність адвокатури вимагає незалежності не лише від держави, а й самого громадянського суспільства. Адвокатура має бути визначена у законодавстві України як незалежний самоврядний правозахисний інститут, на який держава покладає важливіші функції захисту прав та законних інтересів людини. Автор визначає правову цінність інституту адвокатури, його роль та значення для побудови громадянського суспільства та правової держави в Україні.

Ключові слова: адвокатура, громадянське суспільство, правова держава.

Вильчик Т. Б. Адвокатура и гражданское общество в правовом государстве

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы правового статуса института адвокатуры и его взаимоотношения с органами государственной власти и гражданского общества. Сделан вывод, что адвокатура не может быть отнесена к институтам гражданского общества. Адвокатура может стать на защиту интересов как государства, так и гражданского общества. Деятельность адвокатуры требует независимости не только от государства, но и самого гражданского общества. Адвокатура должна быть определена в законодательстве Украины в качестве независимого самоуправляющегося правозащитного института, на который государство возлагает важные функции защиты прав и законных интересов человека. Автор определяет правовую ценность института адвокатуры, его роль и значение для построения гражданского общества и правового государства в Украине.

Ключевые слова: адвокатура, гражданское общество, правовое государство.

Vilchik T. The Bar and Civil Society in Legal State

Annotation. The article deals with the issues of legal status of the institute of the bar and its relationship with public authorities and civil society. On the basis of the study the author concludes that the bar cannot be related to civil society institutions. The bar can protect the interests of both state and civil society. The advocacy requires independence, not only of the state but also of the civil society. The bar must be defined in the legislation of Ukraine as an independent self-governing human rights institution to which the state assigns important functions to protect the rights and legitimate interests of a person. The author determines the legal value of the bar, its role and importance for building civil society and legal state in Ukraine.

Key words: the bar, civil society, legal state.

ЗАКОНОДАВСТВО ЯК ОБ'ЄКТ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

С. ШЕРШУН

кандидат юридичних наук,
здобувач докторського ступеня
відділу космічного та екологічного права
(Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України)

Екологічна оцінка ймовірних впливів на довкілля проектів і планів з природокористування, розвитку деяких секторів економіки на загальнодержавному та регіональному рівнях, що чинять тиск на природне середовище, несуть ризик заподіяння йому шкоди. Стратегічна екологічна оцінка (далі — СЕО) має багато аспектів, серед яких чільне місце посідає питання про її зв'язок із законодавством.

Проблема полягає у тому, що положення Протоколу щодо стратегічної екологічної оцінки до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище (підписаний від імені України 21 травня 2003 р.) у цьому питанні викладені як побажання щодо розробки законодавства з урахуванням результатів СЕО, екологічної стурбованості суспільства, що була висловлена у пропозиціях до відповідних проектів планів і програм, сформульованих за результатами СЕО. Рекомендаційний характер мають і положення з відповідного питання, які містяться у визначенні стратегічної екологічної

© С. Шершун, 2014

• ПРАВО УКРАЇНИ • 2014 • № 11 •

оцінки у Декларації П'ятої пан'європейської конференції міністрів екології «Довкілля для Європи», що відбулася у Києві 21–23 травня 2003 р. [1]. За ними СЕО стратегічних рішень у процесі розробки та прийняття планів і програм має здійснюватися також, наскільки це можливо, й стосовно політик і законодавства у контексті досягнення сталого розвитку. Ці приписи є досить загальними, дозволяють державам самим визначитися: застосувати чи не застосувати їх. Причому застосувати їх можна як шляхом визнання законодавства безпосереднім об'єктом СЕО, так і опосередковано — використовуючи результати СЕО проектів планів і програм для визначення слабких місць законодавства з охорони навколишнього середовища та подальшого його удосконалення. Дослідження з питань СЕО свідчать, що більшість країн Європейського Союзу (далі — ЄС) об'єктами СЕО визначають тільки плани і програми, а законодавство у ролі такого об'єкта визнається досить рідко (прикладом тут можуть бути Нідерланди, де передбачена еко-